

Pardonarii incurabili

Cea mai recentă carte a lui Milan Kundera se numește *Sărbătoarea neînsemnatății*, a fost scrisă în limba franceză (tradusă în românește de Ioana Pârvulescu și publicată de *Humanitas* în 2014). Realizată într-o formă romanesc-degajată, ea ne îmbie să privim totul dintr-o perspectivă lejeră, să ne îndoim de seriozitatea exacerbată a celor ce nu-și permit să glumească niciodată, să nu credem în marile, umflatele adevăruri pe care își închipuie că le dețin unii dintre contemporanii noștri, să râdem din plin atunci când se ivește în fața noastră ceva de ordin rizibil, să ne desolemnizăm cu orice ocazie. Procedând astfel, începem să ne facem suportabilă „insuportabila ușurătate a ființei”, îi putem veni de hac absurdului care bântuie încă prin vreun colț sau altul al existenței dereglate, ne putem asigura că nu trăim în zadar, că nu ne mai este teamă de trecutul pe tărâmul căruia s-au zămislit atâtea lucruri monstruoase, devenim apti de a ființa sub semnul uimirii, primenirii și al nedumeririi insolite și, mai cu seamă, ajungem să credem că orice aspect aparent neînsemnat merită să fie prețuit, ba chiar celebrat pentru buna dispoziție pe care ne-o procură tocmai atunci când ne-am așteptat poate cel mai puțin.

În timp ce se plimba pe o stradă din Paris, Alain se uita nedumerit „la tinerele care, toate, își arătau buricul gol” și încerca să descopere semnificația unei atitudini seducătoare, după care „se cufunda în meditația despre diversele izvoare ale seducției feminine”.

Hoinărind printre statuile marilor artiști din Grădina Luxembourg, Ramon „inspira nepăsarea asta ca pe o liniște care face bine”. După ce-și vizitase doctorul ce-i făcuse analizele, D'Ardelo se gândea să-l mintă, spunându-i acestuia că doctorul îi depistase o formă de cancer. Culmea e că „nu-i era rușine c-a mințit”, din moment ce contribuise la sporirea bunei dispoziții a celui alt. Ceea ce-l intriga totuși pe el unul era „nepuțința lui de a înțelege motivul acestei minciuni”. Trecând peste asta, „cancerul lui închipuit îl distra” enorm. Grație lui „râdea și se bucura de buna dispoziție”.

În fața lui Charles, Ramon afirma și avertiza totodată: „Cu D'Ardelo n-o să ai de-a face cu un tip neînsemnat, ci cu un Narcis” care îi supraestimează pe ceilalți „pentru că își caută în ochii lor propria imagine și vrea s-o înfrumusețeze”. La un moment dat, Charles, cel pasionat de istorie i-a povestit amicului său Caliban „istoria

celor douăzeci și patru de potârnică”, inclusă de Hrușciiov în *Aminirile* sale. Din pomenita „istorie” al cărei protagonist vanitos, opresiv, diabolic e Stalin, reiese că în vremurile acelea „nimeni din jurul lui nu mai știa ce înseamnă o glumă”, că samavolnicul regim totalitar stalinist nu permitea nici o formă de relaxare, că viața ajunsese de nesuportat din cauza lipsei voioșiei și libertății. Discutând despre trecutul rușinos cu Ramon, Charles îi reproșează acestuia faptul că bunicul său „a semnat alături de alți intelectuali o petiție care să-l susțină pe Stalin, marele erou al progresului”. Lucru pe care nu-l mai făcuse însă tatăl lui, înzestrat cu un scepticism temerar, prin a cărui prismă stalinismul aberant se vădise a fi ceva de ordin luciferico-criminal. Fascinat de „istoria hrușcioviană”, Charles intenționează să-i încredințeze teatrului de păpuși episodul vânătoresc al celor douăzeci și patru de potârnică.

La următoarea întâlnire cu prietenii săi, el le-a vorbit acestora, în termeni grotești, despre mai puțin cunoscutul Kalinin, docilul, fricosul, prea cumintele și prea seriosul subaltern al lui Stalin, un individ tern, bolnav de prostată, ridiculizat copios. Descoperind „tandrețea neștiută” a dictatorului sovietic, Alain își dă seama că lucifericul personaj politic nu era lipsit cu totul de sensibilitate (din care pricină multora le era imposibil să-l identifice cu ușurință ca ființă atroce, abominabilă). Insultat de o fată care îl ucisese tocmai pe tânărul ce voise s-o salveze atunci când decisese să se înece, el recunoaște cu amărăciune în viață „o luptă a tuturor contra tuturor”, așezând celebrul filosofem hoblesian la baza sumbrei sale viziuni despre lume. Raportându-și personajele când trecutului apăsător, purtător de suferințe individuale și colective, condamnat la servitute și umilință, când prezentului exonerat, liber, aducător de prosperitate și speranță, autorul își stratifică apreciabil discursul romanesc, oferindu-i cititorului posibilitatea de a pătrunde într-o lume ficțională deosebit de complexă, de dinamică, de suplă.

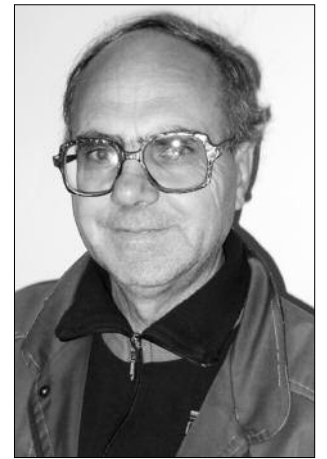
Cu accentuata-i „pasiune pentru caraghioslăcuri” (de care nu sunt străine nici celelalte personaje ale cărții de față), Charles își continuă mental (căci n-are chef s-o aștearnă pe hârte) piesa destinată teatrului de păpuși, în care intenționează să introducă și un înger (menit să contracareze grozăvia stalinistă), simbolul bunătății atât de prețioase, din ce în ce mai puțin prezente în spațiul cotidian

dislocat, neînchipuit de violent câteodată. Actor aflat „în căutarea vocației pierdute”, Caliban „socotea că isprava unui actor era cu atât mai grozavă cu cât personajul pe care-l juca era mai îndepărtat de viața lui reală. Grație convingerii sale brechtene, cu timpul devenise un actor fără public”, căruia îi plăcea să facă pe pakistanezul spre a-și înveseli prietenii aflați „în căutarea bunei dispoziții”, dornici să se bucure de nimicurile curente, să se degreveze de orice răspundere emfatică, plină de morgă, să renunțe la tentativa de a servi cine știe ce mare cauză cu miză ideologizantă.

Privind „fotografia agățată pe perete” ce o reprezenta chiar pe mama lui, Alain nu înțelegea de ce aceasta se opusese ivirii lui pe lume, se autoanaliza nemenajant, spunându-și că, de fiecare dată, „cel ce este în același timp un intrus și un blajin e condamnat, după o logică implacabilă, să spună pardon toată viața”, să fie un pardonard incurabil (așa cum sunt, de fapt, atât el cât și amicii săi, cărora li-i aminte să se poarte tot timpul cu mânuși, să se abțină cu tot dinadinsul de la a jigni pe cineva, de la a îmbrânci pe te-ai mira cine, de la a da dovadă de intoleranță ori de mojie față de celălalt).

În timp ce se întâlnesc la un cocktail, personajele pardonarde, gata să se binedispună reciproc, se tratează prietenește, simt

vin bun, mâncând bucate alese, tachinându-se, vădindu-și din plin așa de delicatul, de pardondardul fel de a fi. Pe parcursul petrecerii reușite, Ramon le atrage atenția prietenilor săi asupra faptului că le înțelege dorința de a face o farsă, din moment ce „nu mai e posibil să răsturnăm lumea asta, nici s-o remodelăm, nici să-i oprim nenorocita goană înainte”, constată că „glumele (...) și-au pierdut puterea”, își dă seama că nu mai e „decât un singur mod posibil de a-i rezista” lumii actuale: „să n-o iei în serios”, vorbește despre „amurgul glumelor”, se consideră ținând de „epoca post-glumelor”, își exprimă convingerea că „doar de pe înălțimile nesfârșitei bune dispoziții poți să urmărești sub tine eterna prostie a oamenilor”. Cunoscând-o pe Mariana, Caliban devine „nostalgic după castitate”. Prin vocea mamei sale, Alain află că „drepturile pe care le poate avea un om nu privesc decât fleacurile”. Plimbându-se cu Ramon, același Alain observă că „uniformitatea domnește peste tot, că epocii actuale îi este specifică „iluzia individualității”, că „moda buricului” dezvelit „a inaugurat noul mileniu”, chemând la repetiție. Într-unul din ultimele paragrafe ale cărții, Ramon îi spune lui D'Ardelo că „neînsemnatățile (...) esența existenței”.

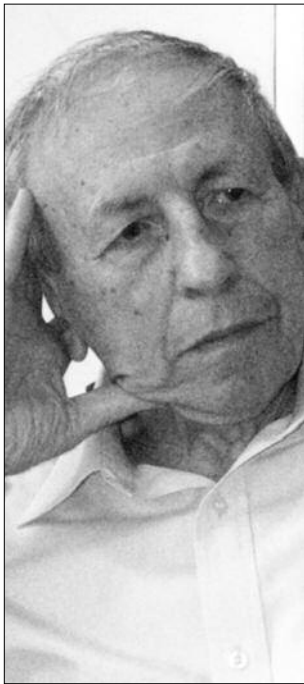
Ca și în celelalte romane ale sale, în *La fete de l'insignifiance* (2013), Milan Kundera (născut în 1929) plăsmuiește o seamă de personaje libere de prejudecăți și automatisme, înclinate să se despovăreze, să-și experimenteze din plin condiția umană...

nevoia să se facă prezente într-un mod carnavalesc, se bucură de convivialitatea pe care o produc fără nici o efortare, într-un mod atât de lejer, au ocazia să-și împărtășească pe larg cele mai năstrușnice idei, să se proiecteze ad libitum într-un generos spațiu al posibilelor pașnice și complementare, își etalează bunele maniere (în prezența puținelor femei prezente mai degrabă ca elemente de decor decât ca niște înverșunați catalizatori), „își arătară unul altuia chipurile care exprimaseră mai întâi o mare concentrare, apoi o admirație uimită și sfârșiră prin a-și declara cu glas tare încântarea” de a se revedea, de a se recunoaște într-o formă neschimbată, își stimulează reciproc buna dispoziție, bând

Ca și în celelalte romane ale sale, în *La fete de l'insignifiance* (2013), Milan Kundera (născut în 1929) plăsmuiește o seamă de personaje libere de prejudecăți și automatisme, înclinate să se despovăreze, să-și experimenteze din plin condiția umană, dornice să descindă pe tărâmul posibilului, să intre în dialog unele cu altele, puse pe șotii (spre a-și afirma dreptul la o existență liberă, cât mai emancipată cu puțință), bonome, galante, pardonarde, mulțumite cu puținul pe care-l au în momentul de față, dispuse să-și petreacă viața mai degrabă într-un chip relaxat decât crispat, fără a plăti vreodată tribut seriozității, morozității, solemnității și, nu în ultimul rând, însemnătății alienante.

Marin Ioniță

NORDUL DEFINITIV

Ce vezi?
Credeam că mă pui să închid ochii și să mă săruți...

Deschide-i mari și privește de jur împrejur!
Lume... Lume... Bărbați, femei, copii, bătrâni...

Călători de tot felul... Hamali, ceferiști, militari, invalizi, măturători, cerșetori, vânători de mucuri de țigări, ospătari, mesele restaurantului, peronul, casele de bilete, casele de bagaje, coșurile de gunoi, chioșcurile de ziare, liniile de fier, peroanele înguste dintre ele, traversele... Accelerate, personale, trenuri militare. Românești și rusești. Se masează trupe la granița cu Iugoslavia. Bate războiul la ușă.

„Bastion al păcii e URSS”.

Ai grijă de tine!

Sunt un trăgător de elită! Dacă vine moartea, descarc pușca în ea!

Nu se știe de unde...

Chiar de-ar fi să fie vârată în mine, tot apăș pe trăgaci!

N-am venit să dezleg cuvinte-ncruciate...

Pe un schelet de metal, Generalissimul Stalin. Senin. Uniformă militară. Mustață răsucită. Privire mijită. Aură de zeu tutelar.

Dar cine stă să caște gura la el? O linie moartă, cu locomotive vechi de muzeu, unele găurite de gloanțe din vremea războiului. Două gropi de bombe, cu apă pe fund, și năpădite de buruieni... Dincolo, cele patru statui... Pe un panou mare, cât o casă, caricatura sadică a lui Tito, cu o grămadă de cadavre la picioare, ciopârțite, decapitate, plutind pe o baltă de sânge. Fiară sălbatică, turbată, declanșată. Rânjet de jivină, colți cât secerile, rânjet de nebun... Pe strada cealaltă, niște clădiri uzate, cu tencuiala căzută. Și o curte pustie...

Acolo a fost un circ!

Da, face fata, care dă semne de indiferență.

Un circ, Lucia!

Și ce dacă?

Toată lumea e un circ. Cu bufoni și clovni, cu fiare dresate cu cercuri de foc!...

Dar de ce tot acest inventar?

Ca să ținem minte decorul în care se joacă epilogul comediei înainte de lăsarea cortinei!...

Se ridică să plece...

Asta a fost totul pentru tine?

Ca să vezi...

Nenorocitele!

Stai jos!

Anii mei cei mai frumoși...

Un bărbat tânăr, îmbrăcat în negru, cu potcap de călugăr, pune în tăcere obiecte pe mese. Iconițe, cruciulițe, broșe, brățări, tinichele ieftine. El e surdo-mut. După un timp, vine și le adună. Plătesc o brățară. Cu cei doisprezece apostoli ai „Cinei celei de Taină”.

Scrijelești pe plăcuțele de tablă galvanizată. I-o agăț la încheietura mâinii. Știu că n-ai să porți așa ceva. Dar poți s-o arunci la primul coș de gunoi...

Și o sărut în căușul palmei. Acolo unde se întâlnesc toate liniile vieții. Ale sorții și ale norocului.

Întotdeauna există un ultim sărut. Pe zidul mănăstirii de la răspântie de drumuri, pe cruci, pe catapeteasmă, pe fruntea mortului.

O masă pe peron în fața restaurantului Gării de Nord. Un soldat și o fată. Soldatul, eu, elev la școala de ofițeri. Ea, Lucia, studentă în primul an de Filosofie. Parcă ar fi trecut un secol de când nu ne-am văzut. Aerul acela al elevilor ieșite din uniformă. Al fetelor din provincie pornite să ia în stăpânire Capitala. Eu, soldatul, în prima lună de cazarmă. Amândoi cu viitorul în brațe. Cu trecutul legat de picioare. Nedumeriți. Rătăciți. Zăpăciți. Ca într-un aeroport în care nu am mai călcat. Ca pe un hotar între două lumi...

Pauză. Doi străini întâlniți din întâmplare. Care încearcă să-și facă, uite-așa, niște confidențe în trecere.

M-am hotărât să mă specializez în psihologie și în pedagogie. Să lucrez cu niște copii autiști.

Ca răsărit din pavaj, chiar la masa noastră, un țigan bătrân cu țambalul agățat de gât. Cocârjat, cu gâtul frânt, cu bărbia în piept, cu un ochi înlăcrimat, cu barba nerasă, bate cu mâinile negre și uscate ca niște găteje, cu bețele lustruite, în sârmele ruginite. Și cu vocea hârâită, îngaimă o melodie destrămată:

„Gherghino, cozile tele, of, Gherghino, of, au ouat broaștele în ele, of, Gherghino, of!”

E-o poveste tristă și veche de pe vremea lui Anton Pann, cu o fată care s-a înecat. Și țiganul o ia de la început: „Of, Gherghino, of, cozile tele!”

Lucia și-a tăiat cozile. Cozile ei din copilărie. De elevă. De fată inocentă. De fecioară imaculată. Dar îi stă bine și așa...

Nu mai știi și altceva?

Țambalagiul o ascultă: „Are mama două gheme, Chiriac Boboc, să-i coasă lui Chiriac izmene, Chiriac Boboc!”

Ăsta e scăpat din muzeu, din muzeul de etnografie și folclor, o completez.

Poate dintr-un cimitir...

Ar însemna că a ieșit din mormânt ca să fie martor la ultima noastră despărțire. Stafia mută a unei mari iubiri...

„Of, of, of, Gherghino!” Țiganul cu țambalul...

Nu mă tratezi și pe mine de autism?

Tu nu te mai vindeci, ai îmbătrânit surd și mut.

Îi ating mâna și rămân cu palma peste ea. Parcă tot îmi mai bat în timpane șoapte din trecut...

Erai tu? Eram noi? Unde am dispărut?

Să lăsăm pe altă dată aceste întrebări!

Altă dată?

Rupsese logodna cu prietenul ei de atâția ani. Cunoscuse un coleg care lucra în Ministerul de Interne și era obligat să-și completeze studiile... Eu fusesem înhățat în armată după o lună de studii la Facultatea de Literatură, unde, bineînțeles, îmi făceam de cap...

Lucia, ce se va alege și de noi?

Curioasă sunt și eu! Vom vedea! Ce va da Dumnezeu!...

În rest, o să ne descurcăm noi. Ca fiecare. Viața va avea grijă de noi... Sistemul...

– Sistemul? Ce e cu el? Ce are cu noi? Ce ne pasă? Există?

– Nu-l auzim. Nu-l vedem. Dar este peste tot. Ne privește. Ne ascultă. Îi simțim răsufarea. Îi simțim colții. Îi simțim ghearele. Stă la pândă. Ne înșfacă. Ne mestecă. Ne mistuie. Ne elimină digerați. Încolțim în fecalele lui. Ne înfigem rădăcinile în ele. Ne sugem seva. Creștem. Înflorim. Rodim. Mirosim. Mirosul lui. Fiară apocaliptică...

Nu avem nici scăpare...

– Te plângi ca o babă...

Chem ospătarul. Îmi ridic ranița de jos.

– Dar cu noi cum rămâne?, întrebă Lucia.

– Fiecare pe drumul lui!

– Soldățelule!...

– Soldatul fanfaron?

– Tu știi mai bine... Dar fiecare soldat poartă în raniță bastonul de mareșal...

Chem ospătarul. Fac plata...

În lume totul se plătește: ospătarul, bucătarul, lăutarul, preotul, șoferul, hamalul, portarul, vameșul, amanta, ghicitoarea, căruțașul, clopotarul, vestitorul, groparul, cămătarul... **ÎN VIAȚĂ SE STĂ CU CHIRIE!**

GHEORGHE PĂUN - 65

(urmă din p. 3)

ce face pierdută scadența / și viața de moarte prin dans o desparte”. Culminează această lirică de dragoste cu patetica „Mărturisire: ”De-ai ști, frumoaso, cât mă dori!/ Când pierd conturul desenat/ când plec – și plec de-atâtea ori”.

Paradisul în destrămare blagian, căzut din mitologie, revine revigorat cu accente de virilitate pentru că orașul s-a închis în baruri: „E-un sfârșit de veac lunatic / Când lumea prinsă în beție / Cu glas împleticit, molatic,/ injură veacul ce-o să vie”

Amărăciunea trecerii prin timp, ca și dragostea, este o temă comună ambelor volume, deși tratată diferit, acum eul liric s-a înseninat, teama este parțial stăpânită: „Mi-e glasul ruginit de-atât tăcut / oricum nu mă aud în gălăgie / frec în măsele-un gând necunoscut/ bine-ai venit, mizantropie!” Noutatea imaginilor conferă autenticitate scrisului lui Gheorghe Păun, ferindu-l de manierism și astfel nostalgia nu duce la desuet, este frânată rațional de o minte puternică.

Trebuie să remarcăm varietatea lexicală a acestui volum, neologismul, mărturie a vieții moderne și pe coordonate europene pe care-o duce autorul, își face loc frecvent în text: lexodrom, entropie foșnitoare alături de

cuvinte cu aromă ancestrală (viitoare vetre, amușinând, uiumul, pospaiul).

Volumul *Guadalquiviria*, Editura Vergiliu, București, 2009 ne transportă într-o lume paralelă, în țara cu nisipuri galbene și cer însingurat, ca în acest sfâșietor *Cântec andaluz*: ”Ay,ay,ay, floare nomadă/sâni otravă sub zorzoane”. Intrarea în acest paradis al fructului oprit se întâmplă *la ceas de candelă și-nmiresmată tămâie* când călătorul cere ”semn asupra-mi/atnge-mi fruntea palmele umerii cu mir”. Volumul se vrea altfel, inovațiile prozodice te surprind, chiar și elementele de ortografie atât de riguros utilizate de savant sunt acum alungate din text. Dar în cercuri tot mai largi universul știut din copilărie se pătrunde de acest nou Eden și totul se supune legii Timpului: ”aud de pe acum/castagnete imitând greieri/greieri imitând timpul/timpul făcând cercuri.” Când *veacul se strecoară printre pietre curgând* poetul n-a uitat încă vara ”în curți basarabe/cu pietre blânde și calde”, chiar dacă *prin ochiul stelei* ”ne scrutează /și ne ceartă timpul” .

Un autoportret, nu al ființei fizice a poetului, ci a ființei sale astrale desenează poemul *Ceas*: ”Cămașa-giulgiu, flori pe dinafară/și ghimpi pe dinăuntru, nevăzuți/pe descărnatul suflet se-nfășoară./cămașă pentru îngerii căzuți.”

Aș vrea să închei aceste observații cu glasul poetului, discret și lucid în același timp, om al spațiilor moderne și al gândirii matematice trăind în dublu plan, cel al prezentului și cel al trecutului care se intersectează pe planuri numite nebănuitele taine. Mă voi referi la poemul Haifa¹, a cărui perfecțiune mă duce cu gândul la psalmul arghezian „Am fost să văd pe Domnul bătut de viu pe Cruce”, poem pe care, pentru frumusețea sa îl voi cita în întregime: „Pe muntele Carmel, lumină lină / prin chiparoși se scurge desuet./Măslinii stau proptiți în rădăcină/fixând în sol falange de profet./Dinspre Meghiddo nori subțiri de tină/arată calea înspre Egipt. Prin pietre strălucește lemn de cruce/îmbălsămat în mirt uscat din veac/tămâie vântul din Iordan aduce/și pietrele în temple se prefac/în timp ce caravanele caduce/tot caută izvoarele de leac./ Prin cedrii cât un turn de catedrală/Se-aude descântat de porumbel./Haifa se retrage, minerală,/în straturile muntelui Carmel,/o stea tot așteptând-o, cardinală/de pază turmelor lui Israel”.

Are dreptate *Corneliu Ostahie* în postfața antologiei, intitulată bine *Intim-singularitatea valorii: Indiscutabil, Gheorghe Păun este un poet care, după ce te încântă cu sonoritățile suave ale versurilor sale, nu ezită să te pună serios pe gânduri.*

¹ Haifa, pag. 29

proză

Cărți ale generației '80

O LUME CU ÎNCHIDERE PSIHIATRICĂ

Al doilea volum semnat de Sorin Preda apare în 1985, la Editura „Cartea Românească”, generoasă, așa cum am spus și altădată, față de prozatorii optzeciști. Era una dintre cele foarte puține, ei alăturându-i-se, către finele deceniului 9, Editura „Militară”, odată cu angajarea ca redactor a lui Petre Răileanu. *Parțial color*, așa cum se intitulează romanul lui Sorin Preda, se vrea un text psihanalitic, scris într-o manieră intertextuală subtilă, astfel încât glisarea de la un plan narativ la altul să se facă pe nesimțite, punându-l realmente în încurcătură pe cititorul mai puțin atent. Prozatorul pune la lucru un spirit analitic obstinat, uneori exasperant, împins până la infinitesimal, ce expune la grea încercare răbdarea celui care vrea să parcurgă cartea până la capăt. Sorin Preda întoarce pe toate fețele relațiile dintre personaje, multe din ele cu apariții episodice, relații care, în cele din urmă, nu ne rămân în minte clar precizate. Metoda psihanalitică preferată de autor este anunțată și ilustrată prin scurte inserturi extrase din *Introducere în psihanaliză* de Sigmund Freud, ale cărui lucrări și metode de investigare ajunseseră la modă și la noi în anii '70. Pe acest plan, cel puțin la câteva facultăți cu profil literar și socio-uman din Universitatea București, anumiți profesori citau realtiv frecvent metodele analitice freudiene aplicabile în critica literară, psihologie, psihiatrie etc. Acestea fuseseră deja utilizate în alte părți atât în cercetarea științifică și literară, cât și în terapeutică. Iată un insert strecurat în toiu unei investigații psihiatrice, insert ce are implicat un rol de argumentare, de devaloare a metodei:

„În terapeutică noi utilizăm aceeași tehnică. Îl invităm pe bolnav să adopte o stare de autoobservare, fără nici o reticență, împărtășindu-ne toate peripețiile sale interne, în ordinea ivirii lor: sentimente, idei, amintiri. Îi prescriem în mod răspicat să nu cedeze nici unui motiv care i-ar putea dicta vreo selecție sau excludere a unor percepții.

S. Freud (*Introducere în psihanaliză* – Ed. Didactică și pedagogică, Buc. 1980, pag. 251).”

Tehnica obscurizată a lui Sorin Preda, ce apelează adesea inclusiv la introspecție, pune în mișcare unul din motoarele textuale ce funcționează după principiul anamnezei.

Traian Daia, personajul-narator al romanului, are un profil incert, ezitant, variabil, în funcție de situațiile și stările, de altfel confuze, prin care trece. Labilitatea lui se explică prin boala psihică de care este afectat, condiție ce îi permite naratorului să amestece evenimentele, să alterneze planurile, să facă loc indeciziei, să intersecteze momentele de luciditate cu visul, delirul sau fantazările. Însăși starea civilă a lui Traian este neclară: este divorțat de Mara, locuiește ba separat, ba împreună cu soția și cu un fiu recalcitrant, Andrei, are o amantă (Mărioara), este curtat de alte femei, cele mai multe dubioase, sau este îndemnat să-și refacă viața, să se întoarcă în mijlocul familiei. Andrei însuși este un copil problemă, iar Mara o femeie nehotărâtă, vicleană, cinică uneori, care simulează boala. Traian este mereu pe picior de plecare din fostul domiciliu conjugal, unde revine des doar pentru a-l recupera pe Andrei din rătăcirile de copil privat de educația paternă. Ceea ce este nesigur sub raport narativ se referă la condiția și locul memorării: ea pare a căpăta curs în stare de luciditate și în locuri diverse dintr-un umil oraș provincial, însă anamneza se poate derula în stări

induse precum hipnoza sau chiar coma, ori în stări onirice sau de reverie accentuată. Alte modalități de conduită, recomandate unui personaj cu tulburări mintale, sunt autoanaliza, stăpânirea de sine și sfaturile practice, prelevate dintr-o lucrare ciudată, *Calea fericirii (Le Chemin du bonheur)* de Victor Pauchet, Monitorul oficial imprimeriile statului, Buc., 1934. Un rețetar desprins parcă din domesticul cotidian este inserat la pagina 33:

„Să te obișnuiești să fii calm

Evitați excitantele alimentare: cafea, alcool, cocktail, ciocolată, exces de dulciuri, carne, gustări, supeuri etc.

Fizice: dancing, petreceri de noapte, viață mondenă, abuzuri sexuale.

Morale: spectacol și lecturi impresionante, relații cu prieteni nervoși și agitați, suprimați gesturi de nerăbdare, imputări, mers pripit, mestecare repede, înfățișare de om preocupat – nu bateți cu degetele pe masă, nu încrucișați picioarele când ședeți jos, nu vă mușcați buzele, nu fluierați, nu fredonați. Aceste acte fără scop enervează.”

Victor Pauchet a fost un medic francez din prima jumătate a secolului XX, care a lucrat la Amiens și Paris, autor al mai unor lucrări de medicină (anatomie, anestezie, terapeutică etc.). *Parțial color* este o ficțiune cu iz de realitate spitalicească psihiatrică, Sorin Preda avansând astfel sugestia că lumea, viața socială, sunt un ospiciu neoficializat ca atare. Acesta este și substratul politic al cărții, mediile descrise fiind asemănătoare cu cele din România ultimelor decenii comuniste. Păstrând însă direcția psihanalitică, Sorin Preda aduce vorba și de funcția terapeutică a scrisului, a literaturii și artei ca sublimare a energiei sexuale. Pentru medicul psihiatru Vasile literatura este „o muncă grea, epuizantă [...], o experiență limită, din care ieși ori mai deștept, ori nebun de-a binelea...”.

Scrierea unui roman, „lupta cu personajul, cu stilul, cu acțiunea [...], totul va fi de un real folos. Scrisul te va liniști, îți va ridica tonusul, sublimându-ți pulsuniile conflictuale.” Însă literatura mai este privită și ca o dedublare sau, mai grav, ca o scindare a personalității. Desigur, după ce i-am dat crezare lui Arthur Rimbaud: „Je est un autre”.

Scriitura lui Sorin Preda este sensibil diferită de a confrăților lui optzeciști. Nu este atât de vizibil fragmentarismul, cu atât mai puțin biografismul, iar intruziunile (inter)textuale nu au acea frecvență aproape agasantă: sunt admise doar citate din Sigmund Freud și Victor Pauchet. Textul are fluența lui specifică, este scris meticolos, presărat cu amănunte și cu juxtapuneri grație cărora se trece neașteptat de la o persoană la alta, de la un narator la altul. Ceea ce mai agreează autorul este narațiunea multiplu focalizată. În exclusivitate în subsolul unor pagini sunt inserate variante ale pasajelor scrise anterior, sau, dacă suntem de acord cu o simultaneitate perfect posibilă în realitate, întâmplate concomitent și scrise imediat după aceea, ca o continuare cu fațete deosebite. Exemplele de acest fel sunt numeroase, dar apar numai în a doua jumătate a cărții:

„Pe Aglae aveam s-o revăd mult mai târziu. Stătea în dreptul ușii, nu spunea nimic, așteptând până să-i fac un semn să intre. N-am înțeles prea bine ce voia. Unei scurte crize de singurătate sau unei banale stări de lene trebuie neapărat să-i dai un sens, o mișcare, nepropunându-ți nimic

precis, doar acceptând-o pur și simplu [...]. Trecuse prin fața blocului meu și-și amintise brusc că exist, că eu, la rândul meu, sunt singur, probabil lucrez, o pauză era binevenită pentru amândoi. Nu e nimic rău sau umilitor în faptul că o femeie urcă două etaje și sună la ușa unui bărbat pe care abia l-a cunoscut.” Chiar în acest punct naratorul trimite lectorul la o notă de subsol foarte lungă, ca mai toate cele ce vor urma, și îl expediază în alt loc, alături de alt(e) personaj(e), având cu totul alte preocupări:

„După toate aparențele, Nelu plecase în cursă. Mi-l imaginam stând pe puntea șlepuului, gâfâind de căldură, cumva în ritmul bătrânului motor diesel, același motor cârpit din mers și reparat capital de nenumărate ori. Nelu rezista eroid pe covertă. Undeva, în stânga, printre pădurile de curând inundate ale grindurilor, albușul soarelui se micșora, sporind căldura și anunțând o furtună de scurtă durată. [...].

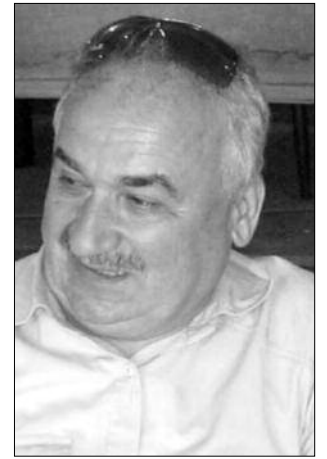
Seara se așeza în patul său de comandant și somnul îl prindea întotdeauna în aceeași poziție fetală, chircit, cu genunchii strânși să atingă bărbia proeminentă de marinar. Burta țuguată a vasului nu i se părea niciodată prea mică și neîncăpătoare. Era gogoșa lui, haina lui subțire de calcar în care trebuia să doarmă legănat și fără vise. O haină pe măsura lui.” (*Parțial color*, 1985, pp. 129-130).

Nelu este chiar soțul Aglaei, cel pe care naratorul îl urmărește cu un ochi imaginar, în timp ce o are în față pe însăși Aglae așteptând în pragul ușii. În afară de cele două relatări, împănate cu o mulțime de detalii, este demn de apreciat, limpiditatea frazelor, altfel spus acuratețea stilistică a lui Sorin Preda.

Elemente, caracteristici ale prozei optzeciste de sorginte neojunimistă bucureșteană se ghicesc și în tehnica alternării discrete a planurilor, ceea ce conferă cărții o intertextualitate abia sesizabilă. Personajul principal – e vorba de Traian Daia – este o fire de artist, un actor marginal și, precum soția lui, Mara, este plasat fie nemijlocit în planul real, fie în plan lăuntric, prin disimulare, fie în plan ficțional, prin imaginație personală, fie – și aceasta este o evidență – în plan maladiv, psihiatric. În ce-l privește mai ales pe Traian nu putem pretinde că înțelegem fără dubii dacă relatările și trăirile lui au loc exact, direct, în realitate, ori imaginar, ori în stare hipnotică sau onirică, ori în stare de comă indusă.

„Stătea la biroul său masiv, încărcat cu nelipsitele tratate medicale, obiecte de scris, fișe de observație clinică, îndosariate meticolos, și mă privea [...]. Aștepta probabil să spun ceva, recunoscându-mă învins, ca într-un joc, un test, un simulacru de experiență, dacă nu cumva adormise precum peștii, lăsându-se câteva clipe dus de curent [...] și brusc să-și dilate nările, sperându-mă de parcă m-aș fi trezit din nou în camera aceea mică și zăbreliată, el continuând cu o voce incredibil de calmă, protectoare cumva, hai să dăm cărțile pe față, sper să n-ai nimic împotriva, și eu n-am mai știut ce să-i răspund...” (*op. cit.*, pp. 267-268).

„Sentimente, idei, amintiri”, după cum am citit într-un citat din S. Freud, aceasta este materia romanului *Parțial color*, structurată însă după metoda analitică marca Sorin Preda.

Tehnica obscurizată a lui Sorin Preda, ce apelează adesea inclusiv la introspecție, pune în mișcare unul din motoarele textuale ce funcționează după principiul anamnezei.

studii

leana bătălana

prima dată am văzut o puță de femeie
pe valea vezii la deal dincoace de pitești
eram mic
abia ajungeam la gaura cheii

țin minte
toți copiii din sat ieșeam buluc la poartă
de câteva ori pe an
mai ales iarna
când leana umplea goală toată ulița

linie și punct deopotrivă
cerc de abanos cu marginile ruginite
sălta între buric și cărare o stea neagră umedă mică
sub un pântec lăptos pe un cer fără soare

era iarnă
leana bătălana frumoasa nebună din capu' satului
cânta și juca în pielea goală pe uliță

mergea așa
oarecum
în zigzag alergând prin zăpadă
de o parte și de alta a drumului troienit
ca o pasăre de foc deasupra vederii
iar în urmă agale
cu un cojoc în mână venea biata florica săraca

știa
leana nu trecea niciodată de troiță
acolo
se așeza un timp în genunchi după care se ridica
liniștită
și pornea la pas cu cojocul pe umeri spre casă

când au venit
să iscălească pentru livadă și păduricea de plopi
era după Crăciun spre Anul Nou
mărin și florica tocmai tăiaseră porcul
au scos pe masă creștinește
murăturile țuca vinul și carne prăjită
dar nu au semnat

mergea așa

oarecum

în zigzag
alergând prin
zăpadă

de o parte și
de alta a
drumului
troienit

ca o pasăre de
foc deasupra
vederii

acela a fost începutul
pe mărin și florica i-au bătut măr toată noaptea
i-au legat fedeleș jos la talpa casei în beci
și pe rând
toți
beți turtă
au prins-o pe leana

florica
i-a îngrijit cum a știut ea mai bine
nea mărin a zăcut o vreme la pat și a murit repede
în primăvară
leana bătălana nu a mai vorbit de-atunci cu nimeni
a început ușor-ușor
să cânte!..

Din vol., în pregătire, „Păcala Făgețelului”

Un trubadur fantezist și (auto)ironic

După volumele „Cu ochiul liber” (2002), „Alonso și Concertul” (2006) și „Frizeria din turn” (2011), poetul severinean **Mihai Octavian Ioana** a publicat recent un nou volum de versuri, „**Pluralul majestății**”, la prestigioasa editură craioveană „Ramuri”.

Remarcăm dintru început schimbarea evidentă de formulă poetică și, implicit, de registru de expresie, trecerea lentă, dar definitivă, de la poezia imagistică, de tip esenian, a începuturilor, la o poezie manieristă, fantezistă, (auto)ironică, parodică și marcată de candiditate, cuceritoare accente ludice.

Eul liric (de o funciară structură neoromantică) stresat, agasat, dezabuzat de universul citadin, exasperant de anost, sufocant și de grav poluat în chip și fel, dar, mai ales, moral, simte irepresibil nevoia de a evada din cotidian, în fantezii și vise de o fermecătoare candoare adolescentină, în care optează la modul romantic, „glorios”, bine, subtil temperat de o fină autoironie, pentru ipostaza de brav și îndrăgostit „până la moarte”, în poeme în care parodiază cu rafinement și vervă spiritul medievalist, galant al unor cunoscute balade de epocă: „*Eu sunt purtător de sabie în cetate./ De platoșă și scut./ Tu ai giuvaierie și nestemate/ În ochii pe care nu ndrăznesc să-i sărut./ Tu mergi pe jos, zveltă în iarbă/ Eu doar călare pe mulții mei ani./ Mă acopăr cu scutul până la barbă/ Ascunzându-mi semnele de la dușmani./ Să urcăm în vârful turnului împreună/ Și de-acolo să-ți arăt munții în depărtare/ Ca din joacă să te iau o clipă de mână/ Ținându-mă drept, deși aș vrea să-ți cad la picioare/ Și să-ți jur până la moarte credință/ Pe tăișul albastru al sabiei mele/ Când tu ești numai flacăra și dorință/ Cu ochii închiși, ridicându-ți fruntea spre stele.*”

Inteligent, inspirat transcris momentul inevitabil al reîntoarcerii la realitatea banală, cenușie, de fiecare zi, după un exercițiu liric de febrilă, dezlănțuită fantezie, cu funcționalitate terapeutică, profund, miraculos purificatoare și tonifiantă: „*Vom cobori după aceea în lume/ Eu mă voi căli pentru bătăliile ce or să vină./ Tu te vei striga în fața fluviului pe nume:/ Parte femeie. Parte lumină.*” („Purtătorul de sabie”, p. 7).

Tot în registru parodic și (auto)ironic, eroul liric propune/ impune, cu adresă la „slăvita” și „luminata” sa personalitate, folosirea „pluralului majestății”, într-un tulburător, antologic poem, în care evadarea poetului din realitatea ce îi repugnă și îl mânănește adânc, se petrece tot într-o vârstă istorică revolută, cu o „caravelă imperială”, pe imaginare întinderi infinite de ape: „*Pe această insulă/ locuim noi, poetul./ într-un nebinecuvântat/ naufragiu./ Caravela imperială/ de-abia, de-abia/ și-adună*

echipajul/ de prin tavernele și locanțele portului./ E nevoie pentru asta/ de bani sunători/ de butoaie de rom/ și de vorbele mieroase/ Ale femeilor cele viclene./ Sub loviturile tunurilor/ Santa Esmeralda își va înălța/ marele pavoaz/ înainte de prima noapte cu lună plină/ și-ntreg orașul/ va saluta cu urale/ îndepărtarea în larg.”

Itinerariu marin fantezist, pe care poetul intenționează să-l traverseze, ca pe o posibilă modalitate spirituală de exorcizare a stresului și dezabuzării ce îl marchează dezolant, după care să regăsească universul paradisiac al copilăriei și al universului ancestral, tradițional, al satului natal, veritabilă oază a purității primare și a unor cosmice comuniuni și armonii: „*Mai nădăjduiesc/ să mă întorc/ cu sufletul încă în mine/ la casa bătrânească de pe colină/ și la pădurea de fag/ pe care nu mi-o pot scoate/ din minte/ după cum se află/ în marginea drumului.*” („Pluralul majestății”, p. 13).

De altfel, poetul cultivă cu rară sinceritate și autentice, vibrante trăiri, un superb cult al purității și candorii primare, de o nerepetabilă frumusețe și o hipnotică forță de seducție: „*Mi-e milă să calc pe zăpada cernută/ Mai bine-mi pun aripi și zbor/ Cu un gând străveziu pe spinare/ Foarte, foarte ușor./ Cu câtă poftă m-aș ridica/ Dintre faldurile imaculate/ Și aș pluti fie și-un ceas/ Pe deasupra lumilor toate.*” („Nesăbuiță”, p. 9).

Împrumutând, parcă, atitudini lirice și o gestică de o indicibilă delicatețe și galanterie din poezia renescentistului Francesco Petrarca, a trubadurilor și truverilor medievali sau a poezilor goliardici, Mihai Octavian Ioana, cel mereu suav, candid bolnav de iubire, mai „zice”, cu accente de autentic lirism, tot în gamă minoră, manieristă, parodică, ludică, romanțe întârziate, de o fermecătoare, voită vetustețe, sub balcoanele imaginare, din visul său fără sfârșit de iubire: „*Când tu te arăți, se-arată-n ceruri luna./ Apele cad netrebnice în râpe/ Dacă le atingi oglinzile cu mâna/ Și pânza lor ca un nimic se rupe./ Să mă faci rob, aș vrea, pe totdeauna/ Supus fiind la Frumusețea ta/ Alt rost să n-am decât să-ți țin cununa/ Acum, aici – sau pururi, undeva.*” („Noimă”, p. 8).

Întrebarea inevitabilă pe care și-o pune orice recenzent onest, în asemenea cazuri, este aceea dacă se mai poate sau nu scrie poezie de această factură, în anul 2015. Noi credem sincer că sufletele noastre mai au încă nevoie de farmecul indicibil, al unor asemenea versuri cantabile, de un sentimentalism afișat și asumat, de romanță târzie și tangou demodat, dar care, totuși, vorba poetului Vasile Cârlova, au ... „un ce plăcut”. Adică o anume notă de inefabil. Ceea ce nu este deloc puțin.

Viața la baracă

Apărut în 2014, la Editura Eubee din Timișoara, **Viața între zero și unu** este cel de-al zecelea roman al scriitoarei Nina Ceranu, dacă nu adăugăm și **Libertățile bufniței**, roman epistolar scris în corespondență pe internet, cu Ana Chelariu, trăitoare la New Jersey, după cum ne informează **Dicționarul scriitorilor din Banat**.

Tribulațiile vieții sub regimul comunist este o temă des abordată în spațiul Europei de Est, după cum bine se cunoaște. Scriitorii, în special romancierii, s-au străduit să ofere o imagine adesea premeditat **veristă** a unei umanități private de nevoile și speranțele elementare ale vieții în ansamblul ei. Multe dintre aceste cărți au fost traduse în Europa Occidentală, interesată de „exotismul” social politic al unor astfel de scrieri. Destule dintre ele au fost premiate. Dincolo de existența unor calități estetice intrinsece, tema „a vândut” cartea ca pe un veritabil brand de țară.

La 25 de ani de la prăbușirea regimului de tristă amintire, Nina Ceranu scrie și publică un roman despre ghetourile comuniste, nu în varianta închisorilor politice, evident, ci în aceea a baracilor muncitorești din anii 50-60, locuite până la refuz de tot soiul de „vinituri”: țărani strămutați din sate moldovenești sau oltenesti, refugiați, delincvenți, reeducabili, studenți etc. Potrivit propriilor spuse, din cadrul unei lansări la Drobeta Turnu Severin, miza acestei cărți nu este nici noutatea în domeniu, nici notorietatea vreunui eventual premiu, ci „o datorie” față de un mediu social și cultural de adopție: originară din Mehedinți, Nina Ceranu s-a transplantat în Banat, la Timișoara, spațiu în care viața i-a oferit așezarea pe o dimensiune cultural-artistică benefică de-a lungul timpului.

Într-o vreme în care, adaptate la viteză și consumerism, cărțile de la noi sau de aiurea nu depășesc 200 de pagini, romanul de față are dimensiuni ample, de largă respirație epică. Construcția simetrică este înșelător tradițională: romanul se deschide cu săvârșirea și anchetarea unei crime pasionale abrutizante (un soț bețiv și gelos își ucide nevasta) și se încheie cu o nuntă de pomină și cu pregătirile oamenilor pentru Sărbătorile pascale. Ambele momente sunt gândite ca un pretext pentru cunoașterea globală a personajelor, deloc puține, de altfel, dar gestionate cu succes în roman.

Ghetoul (căminele de nefamiliști din urbea vestică) resimțit treptat ca un **suprapersonaj**, este un grup de patru construcții de mărimea unor hambare de avioane, cu dormitoare în care trăiesc burlacii veniți pe șantierele comuniste pentru calificare la locul de muncă. Niște barăci supraaglomerate, mărginite de „bălțile-gropi de gunoi”, de abatorul de peste drum și de „haitele de câini” pripășite acolo stau mărturie despre modul în care viața reușește să se strecoare și să imite normalitatea: oamenii aceștia amestecați, veniți din toate colțurile țării, iubesc, trădează, sunt trădați, au aspirații și doruri pe măsura croiului fiecăruia dintre ei. Această rețea densă este analizată prin prisma unui **personaj - martor**, studenta **Nadia Duțămăre**. Ocupând provizoriu o cameră în ghetou, tânăra studiază viața baraciștilor prin comparație cu aceea a suricatelor la nivelul deprinderilor, intenționând să-și transforme observațiile într-o teză de licență.

Dintr-un incipit care fixează acțiunea și personajele, cartea se desface lent într-o anchetă întreruptă, din loc în loc (prin pasaje scrise cu alt corp de literă) de inserții ale unor istorii personale sau colective, aparținând, pe rând, naratorului sau personajelor. Industrializarea economiei în timpul

comunismului, creșterea urbană ca număr de locuitori și nevoia de noi locuințe justifică apariția cartierului muncitoresc, „o **plombă consistentă nu ca suprafață, în aria orașului, ci mai mult ca supraaglomerare umană – un cuprins mai mic, tangent cu alte cercuri, concentric cu inelul mare ale Cetății**” (pag. 22). Aflăm astfel că, după război, municipalitatea scosese la vânzare parcele de 600 metri pătrați, iar „veneticii” veniseră, cumpăraseră și-și ridicaseră case „pripocsite” (familia **Ene**, refugiată din Ardeal; familia **Cornea** – căruțași; **Dumitru Popa** – ceferist din Oltenia, inginerul **Rusu**, **Vasile Isai**, **Neculai** și **Natalița Catargiu** – el, fost contabil la ICIL, **Stoina** și **Toader Oanchiș**). Asistăm la nașterea unui „oraș” la marginea Orașului, ca în „Groapa” lui Eugen Barbu. Cele două cărți au mai multe lucruri în comun: tema, abordarea, „cârligele epice” care leagă capitolele, limbajul presărat cu elemente regionalice și argotice, scenele colective etc. Barăcile ridicate în apropierea acestor case de oameni gospodari ajung să deranjeze: sunt mizere, supraaglomerate, lipsite de toalete și de apă curentă (au doar o cișmea în câmp, comună); viața baraciștilor stă mereu sub semnul violenței. Bătăi, certuri, bețivăneală. Deseori, moartea își face loc, arătându-și chipul hâd. **Vasile Isai**, printre primii stabiliți în cartier (din 1954), familia **Neculai** și **Natalița Catargiu** (din 1955, când cumpăraseră casa de pe strada Albac), familia **Oanchiș** sunt doar câteva dintre personajele care apar ritmic în carte, prin legăturile lor cu ghetoiștii.

Într-o astfel de lume pestriță, relațiile se fac și se desfac la fel de ușor. Astfel, **Natalița Catargiu**, provenită dintr-o familie instruită, acceptă de nevoie să mediteze copiii vecinilor la limba franceză în schimbul unor produse alimentare suplimentare. Bolnavă, femeia suferă din cauza lui Victor, băiatul lor care fugise din țară, trecuse Dunărea „dincolo”, șubrezindu-le astfel poziția socială. **Toader Oanchiș**, liber-profesionist după desfacerea contractului de muncă de la UTM, este căsătorit cu **Stoina**, fata unui fost legionar, primar comunist din satul Răchițele, care-i umilește permanent deoarece nu este de acord cu căsătoria celor doi. Soții trăiesc, la rândul lor, o nemulțumire adâncă vis a vis de alegerea fetei lor, îndrăgostită de un tânăr african.

Un alt personaj, **Dumitru Popa**, zis Popică, este fost milițian de la Dunăre, din Severin, strămutat disciplinar în cartierul muncitoresc, unde-și face o mândrețe de casă din materialele cărăte cu căruciorul din fortificația unei cazărmi. Interesantă este viziunea lui despre viața în ghetou: „*Noi,ăștia, veniții, viniticii, trebuie să fim uniți!... Orașul ăsta, fiți atenți la mine, ne ucide! Știți ce-i aia selecție naturală?! Păi dar, de unde să știți?! De asta au parte indivizi ca noi. Cetatea n-are nevoie de venituri! Și nici milă! Ești bun cât îi cânti în strună! Își e suficientă sie înseși*” (pag. 111)

Dintre femei, **Linde Andor** văzuse cum, treptat, ghetoul se naște sub ochii ei. Cârccotașă și intransigentă inițial, se umanizează și empatizează cu amărățile care vin la ea să cumpere haine vechi recondiționate. Șvăbioacă din Nichișoara, fostă creatoare de modă în tricotate pentru copii, **Linde** își folosește experiența pentru a supraviețui, ajutată de **Chapi**, soțul ei, care vinde aur. **Vibela Cosmovici**, un alt personaj feminin, este simbolul libertinei: divorțată, își alege bărbații fără discernământ, pentru aventuri scurte, deși dorește să-și găsească perechea; **Vida Stana**, căsătorită inițial cu un colonel, la vârsta a treia se încurcă într-o aventură cu un

șofer de camion cu retard mintal. Operată de tiroidă, medicamentele îi stârnesc un nepotolit apetit sexual. Se luptă intens să mascheze ravagiile vârstei.

Căsătoriți sau în concubinaj, oamenii se străduiesc să-și ordoneze viața după priorități: **Luca Petru**, de pildă, fost brigadier pe un șantier de muncă patriotică, lucrează ca pontator la TRUST, dar s-a înscris și la Facultatea de Arhitectură, unde este student în anul III; concubina sa, **Paula**, este „*femeie cu ștaif, cultivată, elegantă*”, a făcut o școală de meserii după liceu, ceea ce îi permite să transforme, la mașina de cusut, hainele luate de la Linde, pe care le accessorizează și le revinde. Intră, de asemenea, educatoare la o școală de minori.

Familia **Măgaru** face troc cu diverse produse sustrate de la fabricile din oraș: săpunuri „Azur”, „Pigmalion” sau „Mugurel”, lacuri și vopsele, detergent Deval, mușama, alcool de la „Solventul” etc.

Deasupra tuturor acestor personaje a căror viață mărunță, dar extrem de vie, de mobilă, este reconstituită verosimil de către scriitoare, stăruie premonitoriu imaginea ghetoului care ucide din umbră: „*În amplasarea lui singulară, aici în zonă și chiar în întreaga cetate, părea un tablou dintr-o scenă suprarealistă. De dădea la o parte cortina, apărea perspectiva grotescă a acelei mici aglomerări umane, ce afișa un soi de calm aparent, bine ținut în frâu, bine temperat, o liniște mimată, când, de fapt, îndărătul sufletelor, mișcarea era sinuoasă, în vârtej și-n violență...*” (pag. 135). Omorârea **Aglăiței** de către **Ivan Nucevski** îi face pe baraciști să reflecteze la propria soartă. Moartea deschide o breșă în visul oricărui baracist. Care este acest vis românesc al anilor 50? **Să rămâi în oraș, să ai un loc de muncă, să primești o locuință la bloc și să-ți cumperi mașină**. Strămutați din zonele și satele de baștină, veneticii cred cu tărie în acest vis comunist, mai cu seamă cei tineri precum **Nadia Duțămăre**. Vârștii bombănesc printre dinți, intuind șubrezenia, bine ascunsă încă, a noii lumi, a noii ordini sociale. Nunta lui **Marin Panduru** (unul dintre personajele emblematice ale cărții, care ar merita o analiză mai amplă decât o permite spațiul tipografic de față) cu **Mina Paiu** este, ca și scena omorului de la începutul cărții, un nou prilej pentru autoare de a-i aduna laolaltă pe baraciști, dar și un moment antologic pentru ritualul unui eveniment din viața acestor oameni, realizat cu finețe psihologică. Sâmburele satiric nu lipsește: o familie întemeiată pe minciună și nu pe iubire reciprocă nu are fundament, nu rezistă, la fel cum, în timp, societatea comunistă va traversa un lent, ireversibil proces de disoluție...

Poveștile din viața ghetoului, așa cum sunt ele consemnate în jurnalul studentei **Nadia Duțămăre**, stau mărturie despre o lume aproape marginală, cu pulsuni adânci, o lume cu rădăcini transplantate, care se străduiește din răsuputeri să nu-și piardă bruma de umanitate. O lume care își amintește încă de vremea în care fiecare individ era liber, pe fâșia lui de pământ, așa cum mărturisește tatăl **Nadiei**, **Ion Duțămăre**: „*Eu acuma sunt colectivist, dar voi fi din nou, negreșit, proprietarul curelei mele de moșie, al altei perechi de cai și-al uneltelor pe care mi le-au ridicat cu forța din bățatură*” (pag. 214)

În cele aproape 450 de pagini, romanul **Ninei Ceranu** mărturisește, peste timp, despre visul unor oameni trăitori sub cupola, aparent inexpugnabilă, a unui regim uniformizant și mutilant.

Dintr-un incipit care fixează acțiunea și personajele, cartea se desface lent într-o anchetă întreruptă, din loc în loc (prin pasaje scrise cu alt corp de literă) de inserții ale unor istorii personale sau colective, aparținând, pe rând, naratorului sau personajelor.

Cronica literară

Dan Ciachir: bucuria de a călători (II)

(urmărire din numărul trecut)

Că, fără s-o spună, Dan Ciachir concepe sau gândește călătoria ca proces de cunoaștere neîngrădită, practic nelimitată, dar, implicit și manifest, și de formă de revelație secretă, și nicidecum, restrictiv, de simplu periplu delectabil (*Vergnügungsreise*), dacă vrem o dovadă, putem cita, la rigoare, în continuarea pasajului reprodus ceva mai înainte, observația concludentă din incipitul paragrafului imediat următor care, deși de natură a ne abate atenția înspre alt câmp de gravitație a ideii (*„Cărțile oferă, la drum, revelațiile lor”*), consacră mai curând un gând al scriitorului născut efectiv în siajul trăirii marii bucurii a adevărului revelat...

Sigur, revenind la conținutul panseului eludat pentru moment (care mie cel puțin îmi amintește de celebrul gând al lui Montaigne, eseistul ce nu concepea să plece nici la vreme de pace dar nici pe timp de război în călătorie fără acești minunați însoțitori), reconsiderând și repunându-le în drepturi, cărțile sunt pentru prețuritorii și iubitorii lor adevărați, precum cerebralul și cultivatul Dan Ciachir, beneficiar al unei importante biblioteci, nu numai un ideal companion în orice tip de călătorie (*„La Verona l-am înțeles pe Palladio, implicit legătura lui cu Vitruviu, datorită lecturilor de tinerețe din G. M. Cantacuzino (autor, într-adevăr, în 1928, al unui studiu despre fascianta arhitectură a unor vile realizate de celebrul arhitect italian în regiunea Veneto, n.n.)”*), dar și principala referință pe care i-o inspiră și la care raportează mai întâi ambianța generală a unui nou spațiu cu care eventual intră în contact. *„Nu era prima oară, scrie eseistul, când atmosfera sau clima unui loc îmi trezeau sugestii livrești. În 1982, an cu iarnă nespuse de blândă, în ajunul Crăciunului, treceam cu un prieten prin Cișmigiu, el în talie, eu îmbrăcat într-un trenchi subțire. Vremea blândă și umedă m-a făcut să exclam: «Parcă ar fi la Roma!»*. Nu fusesem niciodată acolo, însă mi-a venit în minte o frază din romanul lui Pier Pasolo Pasolini, *Una vita violenta*: *«Roma tutta era gocciolante»*. Spre deosebire de deoctoralul Adrian Marino care concepea călătoria, vai! ca singura eliberare din chingile unor activități, *“liber consimțite”*, mult prea, sibilinic, *«erudite»*, în vederea pregătirii cărora, știm astăzi prea bine, risipea multă energie, pentru Dan Ciachir călătoria nu are nici o ordine de priorități și nici o formulă... Cea mai frumoasă, probabil, călătorie din viața sa, întreprinsă în aprilie 1990, de Paștele ortodox și catolic, în Malta, a fost, după cum singur o consideră, *“rodul unei întâmplări sau mai degrabă un dar de la Dumnezeu”*. Prima ieșire în străinătate făcută din proprie inițiativă la începutul anilor '90 la Constantinopol îi rămâne în minte mai curând datorită neajunsurilor neprevăzute ale unei călătorii pline de peripeții întinse pe mai bine de circa 60 de ore, decât datorită admirației pentru catedrala Sfânta Sofia, ce dezamăgește de-a dreptul, privită din apropiere... Cu toate acestea, călătorul înțelege prea bine de ce N. Iorga alesese în 1906 să înceapă vizitarea

metropolei cu această biserică; mai mult, contemplată de pe mare sau de pe țărmul Calcedonului, ea i se înfățișază privitorului, datorită perspectivei, ca *“o capodoperă a proporțiilor, fără să violenteze câmpul vizual, întrucât emană o magnificență calmă și relaxată care te înseninează și odihnește (s.n.)”*. În Orient sau Occident (de pildă, la Bruxelles cu temperaturile lui extrem de tonice, de 22-23 de grade, în august, sau la Londra, *“întins în șezlongul unui vast parc cu iaz și faună adorabilă”*), Dan Ciachir *gustă* nu mai puțin voluptatea șederii, în care regăsește tipul ideal de repaos; de reculegere și reflecție. Până la o anumită limită, cum mă străduiam și mai înainte să acreditez ideea, Dan Ciachir cultivă în scris, dar și în viața trăită, *aici și acum*, un soi de hedonism solar și galant, pe cât de nobil pe atât de bine strunit (partea cea mai frumoasă a culturii, apreciază el după Baltasar Gracian, *e polițetea*); un gen de filozofie a unui indiscutabil *spectator angajat* care străbate lumea admirând deopotrivă creația lui Dumnezeu, dar și înfăptuirile oamenilor.

Atașate la acest trunchi, capitolele *O formă de samizdat și Amintiri răzlețe* dezvoltă și ramifică în fond subiecte adiacente, cum ar fi de pildă, în cazul celui dintâi, circulația (sau călătoria clandestină, dacă vrem) cărții de samizdat bisericesc în lumea mănăstirilor noastre. *“Se copiau și se multiplicau, inițial la mașina de scris, apoi și la copiatoare «xerox», ne încredințează, bine pus în temă, Dan Ciachir, atât texte din Sfinții Părinți, cât și texte din teologi contemporani: în 1986 am văzut la Mănăstirea Sinaia o versiune românească a lucrării lui Pavel Evdokimov Femeia și mântuirea lumii. Mai am în casă, tras la xerox și legat, L'Ortodoxie, tratatul aceluiași teolog, imprimat în Elveția la Neuchâtel”*. În privința *Amintirilor răzlețe* așa putea spune că ele sunt rodul întâlnirilor providențiale și al legăturilor înrăuritoare, de mare profunzime, cu oameni și cărți, adjuvanți și agenți de când lumea ai autoformării spirituale și călătoriei spre Ithaca interioară. Așa putea alcătui la repezeală o listă a lor, fără să intru în amănunte... Numai că nu este chiar așa de simplu. Cum așa putea lista, de pildă, numele profesorului Dumitru D. Panaitescu, ignorând *grosso modo* fermecătoarea evocare făcută de domnul Ciachir acestui unic fiu al lui Perpessicius, cel care, alături de Tașcu Gheorghiu îi trezește interesul pentru elitistul *Club Mateu I. Caragiale* prezidat de Ion Barbu, societate în ale cărei reuniuni se încerca explicarea unor expresii din proza lui Mateiu sau identificarea unor persoane reale aflate în spatele numelor unor personaje. *“Identificasem și eu câteva locuri din Craii... (notează fără orgoliu, dar ca să se știe, Dan Ciachir), începând cu acela în care povestitorul intra și ieșea de la Arnoteni «prin fundul fără de uluci al curții ce răspundea pe cheiul drept al Damboviței, ceva mai sus de Mihai Vodă»*. Pe podul de la Mihai Vodă întorcea tramvaiul 25, iar la vreo sută de metri mai jos, spre fosta Operetă, în dreapta râului, exista o clădire în formă de potcoavă, cu etaj,

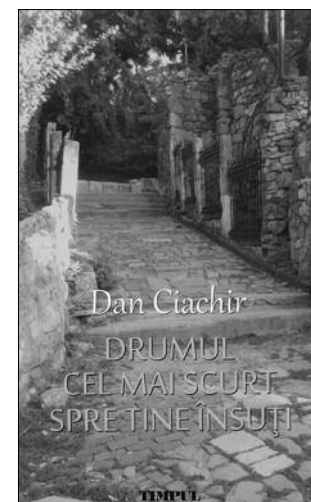
unde funcționa o policlinică sau un dispensar, părând construită în anii '20, astfel încât putea fi ridicată peste ograda Arnotenilor după Prtimul Război Mondial. Atât Podul Mihai Vodă, cât și clădirea aceea au fost demolate în 1984 împreună cu un întreg cartier conținând și alte repere mateine, precum străzile Sfinții Apostoli și Apolodor, pe care locuiau două personaje din *Sub pecetea tainei*, Gogu Nicolau și Lică Ștefănescu”

Spirit subtil și rafinat, dedulcit doar cât trebuie lecturilor de *“plăcere” (delectando pariterque monendo)* Dan Ciachir face din scris un generos instrument de comunicare și împărtășire, în primul rând, a unei bogate și fascinante culturi de sorginte orală (*din văzute și auzite*, ar fi spus Alexandru George) și abia

apoi, pentru cine e în stare să recunoască și să se bucure dezinteresat, de scriitor inițiat și super-familiarizat al labirintului comorilor adăpostite în biblioteci, cabinete, colecții particulare sau anticariate. De altfel, turnura confesivă vădită, atât de naturală a scrisului său, alături de calitatea imaginilor și puritatea timbrului evocator ce constituie indeneșabil grifa unei scriituri ferice, oricând recognoscibile și pline de magnetism, în niciun caz nu puteau fi atinse fără parcurgerea acestor elemente de propedeutică formativă.

Pentru Dan Ciachir, simplitatea naturală, grația și puritatea scrisului au constituit dintotdeauna exigențele stilului firesc al omului și scriitorului de bun gust. În mod apăsător, acest scriitor creștin luminat de Dumnezeu atât între ale Bisericii, cât și între ale lumii, deține ca nimeni altul știința secretă de a spune exact cât trebuie și ce trebuie: *ne quid nimis*, în versiunea latină pusă în circulație de Terențiu și comentată de Horațiu. Însă ceea ce impresionează la el în cel mai înalt grad, mai mult chiar și decât favoarea distinsă a stilului epurat de orice scorii, este strălucita elocință a spunerii, arta, cum nota undeva Pascal, de a-l interesa în cel mai înalt grad pe celălalt; omologia perfectă, până la urmă, între ceea ce el cugetă și expresia de care se folosește pentru a comunica. Sunt daruri neprețuite pe care le regăsim cu mare plăcere și în *Drumul cel mai scurt spre tine însuți*, o carte de așezat pe cel mai prețios raft în orice bibliotecă.

Carte nouă

Olga Neagu – Cuvintele trec strada hârtiei (Editura Timpul, Reșița)

În urmă cu vreo 40 de ani, Olga Neagu debuta cu o poezie de-o prospețime impresionantă. De la Ana Blandiana nu mai apăruse o poezie atât de spectaculoasă. Între timp, a publicat câteva volume, la intervale mari între ele, pe nedrept trecute cu vederea. Acest volum, cu multe poeme programatice, adevărate arte poetice, mai păstrează câte ceva din prospețimea liricii de odinioară a poetei, ca-n această *Noapte a nopților*: *„Calcă noaptea desculță pe iarbă de april/lasă urme mărunte de-argint și de rouă/calcă pe sufletul meu întristat de copil/și*

îl sfarmă în două.../Numai noaptea se-mplinesc cu-adevărat/se desăvârșesc lucrurile începute peste zi/ca niște mere de aur în livezi dempărat/părinții se mută în fii.../Numai noaptea hârtia mai albă ca luna/se lasă mâncată de vârcolacii cuvintelor reci/ești scribul de azi, cel dintotdeauna/în noaptea nopților prin care treci”. Cartea cuprinde poeme în vers clasic, dar și în vers alb, liber, poeme profunde, dar și unele ludice, plus – cum spuneam – poeme despre poeme: *„Ce simplu: întorci fila cu fața în jos/fila pe care ți-ai scris gândurile,/și-o altă întindere albă/ți se-ntinde în față/ca și cum ai putea lua/viața de la capăt” (Ars poetica). (DAD)*

cronici